

Rozum

V obecném povědomí můžeme dnes napořád shledávat jakýsi podvojný, dokonce vniřně rozporný vztah k rozumu. Na jedné straně rodiče velmi často apelují na své děti, aby nedělaly hlouposti, ale byly rozumné, aby měly rozum; a nemusí vždy jít jen o malé děti. Dokonce i přátelé domlouvají svým druhům a hledí je přivést k rozumu, když podnikají něco nerozumného. Ale na druhé straně nemůžeme přehlédnout, jak respekt k rozumu a důvěra v rozumné jednání a chování byla v nejrůznějších ohledech značně otřesena. Naše doba není ovšem v tomto ohledu zdaleka jediná a tedy první. Důvěra v rozum musela být po mnohá staletí lidem (zejména v evropské tradici) dost nesnadno vštěpována proti jiným instancím, zejména proti různým typům autorit, které se stavěly proti rozumu a nad rozum. Z evropské minulosti je snad nejproslulejší důraz na autoritu „víry“, která byla v důsledku mylného chápání jak rozumu, tak samotné víry stavěna proti rozumu a nad rozum (neslavně slavnou se stala zejména radikalistická věta „credo quia absurdum“, věřím, protože to je absurdní). Dnes jsme nejčastěji konfrontováni s jiným, ale velmi rozšířeným typem nevíry v rozum, která se zároveň halí do zdání jakési „víry“ či pseudo-víry v hypostazovanou rozumnost světového, zejména však ekonomického dění, která se prosazuje navzdory nejrůznějším nerozumnostem a omylům jednotlivých lidí a jednotlivých lidských společenství. Tato pseudovíra či pověra je spjata s klasickým liberalismem a jeho zásadou nechat svět jít jeho vlastními cestami (*laissez faire, laissez passer, le monde va de lui-meme* – u nás se tato zásada stala známou v podobě dikta o „neviditelné ruce trhu“, jež ovšem spíše navazuje na hegelovskou adaptaci v myšlence o „lsti rozumu“: světový, tedy nad-lidský rozum se lstivě prosazuje proti všem lidským nerozumným i protirozumovým plánům). Co je to tedy onen „rozum“ – míníme tím lidský rozum nebo nějaký mimolidský a nad-lidský, světový či dokonce nad-světový rozum?

(Písek, 950101-1.)